

Pravo na e-čitanje

Digitalno doba je za današnje društvo istovremeno izazov i prilika. Internet nudi nove i inovativne načine pružanja, stvaranja i distribuiranja sadržaja, nove načine stvaranja vrijednosti i uspostavljanja dobro obrazovanog evropskog društva znanja koje je preduslov konkurentnosti i napredovanja.

Ipak, trenutna situacija je obeležena neizvjesnošću. Da bi kupci mogli zakonito da kupe e-knjigu, prethodno moraju da potpišu ugovor o uslovima licencnog korišćenja koje se proteže i na deset strana, organizacije za zaštitu potrošača tuže izdavače e-knjiga, ovi, opet, odbijaju da prodaju e-knjige bibliotekama – tako se propuštaju mnoge prilike!

Potreban nam je osavremenjen, moderan, zakonski okvir za regulisanje autorskih i srodnih prava! Takav okvir bi uklonio sadašnju nesigurnost i jamčio djelotvorno priznanje prava i naknada autorima i drugim vlasnicima prava. On bi takođe povećao dostupnost e-knjiga za korisnike biblioteka, i omogućio im zakonito korišćenje, dobrobit i uživanje u e-knjigama.

Građani Evrope imaju pravo da e-čitaju! To pravo bi trebalo da uživaju u bibliotekama. Stoga bi trebalo omogućiti da biblioteke legalno iznajmljuju e-knjige. Biblioteke svim građanima Evrope jamče slobodan pristup sadržajima, informacijama i kulturi. Ali, sadašnje zakonodavstvo sprečava biblioteke da našem društvu u digitalnoj epohi pružaju ove suštinski važne usluge, što se posebno odnosi na ponudu e-knjiga.

1. Kada, posle prve prodaje, istekne pravo distribucije, biblioteka može od nekog knjižara da kupi objavljeno djelo, na primer, knjigu i da kupljene primjerke pozajmljuje svojim korisnicima. Takav postupak se ne kosi sa pravima autora (ili drugog vlasnika prava). Stoga, biblioteka odlučuje, u skladu sa svojom nabavnom politikom, koje će knjige kupiti i koristiti za javno pozajmljivanje.
2. Izdavači tumače autorska prava tako što tvrde da je e-pozajmljivanje usluga na koju se ne primjenjuje načelo isticanja prava distribucije. Oni smatraju da vlasnici prava treba slobodno da odlučuju da li žele da dozvole pristup određenom delu, kao i o uslovima tog pristupa. Ako bi ovakvo tumačenje prevladalo, to bi značilo da će o digitalnim zbirkama u bibliotekama prevashodno odlučivati izdavači, a ne bibliotekari.
3. Po našem mišljenju to bi bila značajna i neprihvatljiva promjena: da o politici izgradnje bibliotečkih fondova odlučuju izdavači. To bi značilo da biblioteke više neće moći da jamče svim građanima Evrope slobodan pristup sadržajima, informacijama i kulturi.
4. U julu 2012, Evropski sud pravde presudio je da načelo isticanja prava distribucije pri kupovini računarskih programa važi podjednako za elektronski preuzete verzije i za one koje su pohranjene na fizičkom nosiocu. Neki pravni stručnjaci smatraju da se, polazeći od ove presude, načelo isticanja prava primjenjuje i na e-knjige. Trenutno se u sudovima vodi nekoliko parnica-presedana. Evropskom sudu pravde će trebati nekoliko godina da donese presudu.

5. Ova pravna neizvesnost potpuno onemogućava bibliotekama da uvedu privlačne usluge javnog korišćenja e-knjiga, kao i da dalje razvijaju zakonite usluge na dobrobit svih zainteresovanih strana.

Zbog toga EBLIDA poziva Evropsku komisiju da izradi jasan zakonski okvir koji bibliotekama dopušta da nabavljaju i pozajmljuju e-knjige, uz odgovarajuću naknadu autorima i drugim vlasnicima autorskih i srodnih prava. Kao što je slučaj sa štampanim knjigama, osavremenjeni zakonski okvir treba da omogući bibliotekama da nastave da pružaju svoje usluge na korist svih građana Evrope.

Odobрила Izvršna komisija EBLIDA-e i Radna grupa za e-knjige, Hag, 13. jun 2013.

EBLIDA je Evropski Biro za Bibliotečka, Informaciona i Dokumentaciona Udruženja. To je nezavisno, krovno udruženje nacionalnih društava i ustanova iz oblasti bibliotekarstva, informacija, dokumentalistike i arhivistike.

(Translation: Gordana Ljubanović, National Library of Montenegro)